

Cultura popular

No és pensable, normalment, que el folklore d'un país –amb idioma, humor i danses inclosos–, convertit en folklore oficial, en folklore d'estat i en negoci organitzat, ocupe fins l'últim racó l'espai d'un altre. No és normal una invasió tan perfecta.

Quan jo era menut, allà per l'any cinquanta, al meu barri de l'Horta, municipi de la capital del regne, celebraven festes com en qualsevol altre poble, festes modestes, de missa i processó, una miqueta de traca i un espectacle nocturn. De l'espectacle, la part més esperada, en deien *varietés*, "els varietés", que és com s'ha dit supose que durant tot aquest segle. Paraven un entaulat, la gent portava cadires, i el programa era pràcticament invariable: alguna folklòrica aproximadament andalusa, una vedette, un còmic i eventualment un rapsode. Tot en castellà i acompanyat de les guitarres i la trompeteria corresponent. El personal seguia l'espectacle amb una atenció concentrada i perfecta, s'embadalia davant de l'home del frac, seguia les dramàtiques recitacions del rapsode (romanços d'amor, gelosies, morts, filles condemnades i altres temes que les telenovel·les han posat al dia), i els homes alegraven la vista amb l'escàs pam de cuixa que era permès de mostrar a les balladores. L'espectacle, per molts l'únic de l'any, alimentava la fantasia durant un grapat de mesos, proporcionava lletres de cançons, històries per repetir i un bon solatge acumulatiu per la cultura compartida. Amb una mica de ràdio i una altra mica d'influència de les *revistes* als teatres de la ciutat, ha estat tot plegat un mecanisme de destrucció d'una eficàcia impressionant. De destrucció de la *pròpia* cultura popular, vull dir, almenys en algunes de les seues formes més visibles i audibles. No n'ha quedat pràcticament res, que no siga etnografia marginal, arqueologia, o intents de reconstrucció ideològics, tímids i a penes perceptibles.

Ara, els passats dies de mitjan agost, he assistit, com cada any, a les festes d'algun poblet de muntanya, on munten un cadafal a la plaça i la gent porta cadires i assisteixen massivament a l'espectacle. Els *varietés* han variat poc: si de cas, tot és més tècnic, hi ha molts milers de vats de so, grans caixes negres d'estrèpit infernal, moltíssima llum, i fum de colorins. Quant a la substància, les alteracions són mínimes: les folklòriques continuen sent tan andaluses com fa prop de mig segle, les vedettes ensenyen molta més superfície corporal, el màgic fa la màgia de sempre, i el còmic ara es diu humorista. Els rapsodes, pobres homes, han desaparegut de la circulació: poca competència poden fer les històries en vers al costat del *culebrón* de cada dia. I tota la funció –salvant alguna excepció molt

rara, i alguna "gràcia" dels actors– és implacablement en castellà. En castellà i amb aire, formes i esperit rigorosament castellano-andalús, amb l'afegit d'alguna jota aragonesa regularment exaltada i patriòtica. El mateix espectacle, el mateix idioma, els mateixos balls, tics, referències, lletres, noms, històries, lletres màgiques i balls que es podria trobar en qualsevol poblet de Burgos o de Jaén: una llengua, un folklore, una cultura, un sol país, una sola nació. Deu fer un segle que va així, pel cap baix, i no fa senyal de canviar: ni una miqueta d'autonomia, ni cultura regional, ni rica varietat hispànica, ni res. Una cultura popular rigorosament única: els mateixos acudits, les mateixes *coplas*, el mateix flamenco, i si bé cal les mateixes jotes. Amb algun toc internacional, això sí: perquè quan els cantants es cansen, el play-back és en anglès.

Ja sé que no totes les "cultures populars" poden donar material per convertir-lo en *varietés* i en espectacle. Ja conec totes les febleses del folklore nacional, tan atordit, tan escàs de promoció i de comerç. Ja sé que la sardana, l'u i el dos i el bolero mallorquí no ofereixen tants recursos com la *copla* i el flamenco (ni com la música *country*, la música *celta*, o la cançó napolitana, posem per cas). Ja sé que hom no pot tancar les finestres a la influència cultural del veïns, i etcètera. Però una cosa és obrir la finestra i una altra que l'aire que n'entra ens arrase, ens volatilitze, i ens arranque fins el paper de les parets. Com si en les festes equivalents per les comarques d'Andalusia o de Castella l'única música foren sardanes, les *úniques* cançons foren fados o els *únics* balls a l'escenari foren cabrioles d'espataantzaris. Coses impensables (no és igual, diuen: i tant que no és igual!) No és pensable, normalment, que el folklore d'un país –amb idioma, humor i danses inclosos–, convertit en folklore oficial, en folklore d'estat i en negoci organitzat, ocupe fins l'últim racó l'espai d'un altre. No és normal una invasió tan perfecta. No és normal un ofegament tan complet, una substitució i una anihilació tan absoluta de la *pròpia* etnicitat. Nosaltes no som normals. Confirmació: el mateix dia que escric aquest article, Televisió Valenciana emet un *Especial Rocío Jurado* en la millor hora de programació. No falla.

Joan F. Mira